

Aprenent juntes, unes persones amb altres. Aprenentatge Servei al barri del Congrés i els Indians.

Centre educatiu i lloc:

Escola Arrels i Centre
d'Educació Especial
Sants Innocents

barri del Congrés i els Indians,
districte de Sant Andreu, Barcelona.

Data de realització:

Curs 2018-2019

Persones de contacte:

Pilar Cuesta i Carol Luján.

Dades de contacte:

cuestap@escola-arrels.cat i
clujan@xtec.cat

Context del centre, nivell educatiu i perfil de l'alumnat:

La renda familiar disponible (RFD) del barri del Congrés i els Indians, el 2017, registra un índex de 70,1 respecte a la mitjana de la ciutat de Barcelona. Cal dir també que el districte de Sant Andreu és el segon amb menys renda *per càpita* de la ciutat i que tots els barris d'aquest districte estan clarament per sota de la mitjana de Barcelona.

Pel que fa al nivell d'estudis de la població tenen interès aquestes dades: entre el 2017 i el 2018 ha baixat una mica més d'un punt la taxa de persones sense estudis o només amb estudis primaris (del 24,4% al 23,25%), mentre que ha pujat un punt el de persones amb nivell d'estudis universitaris (del 21,8% al 22,8%).

Quant a la població, el barri té una taxa d'envelliment més alt que la mitjana de la ciutat (un 23,3% de la població). D'aquest col·lectiu de persones, més del 30% viuen soles.

La població migrant està per sota de la mitjana, i destaquen com a països d'origen la Xina i Bolívia.

Aquest és el context i les principals circumstàncies que van motivar a fer, cinc anys enrere, un projecte de barri, que tenia com a objectiu posar en contacte i facilitar les relacions entre persones molt poc interconnectades: persones grans del barri, alumnes de 4t d'ESO i alumnes amb necessitats educatives especials.

Han participat en aquesta experiència 2 escoles, l'Escola Arrels i l'Escola d'Educació Especial Sants Innocents, i 2 casals de barri, el Casal de Gent Gran La Palmera i el Casal de Barri Congrés-Indians. Ha acompanyat i assessorat el procés l'ONGD InteRed Catalunya. Persones que han fet el projecte: 80 alumnes, 12 mestres, 27 persones grans dels casals, 3 persones tècniques i 3 persones voluntàries.

Breu descripció de l'experiència

En què va consistir?

Partim de la idea de la desconexió existent entre la ciutadania actual, i més quan parlem d'alguns grups de la població com joves, persones grans i joves amb necessitats educatives especials. Tot això a conseqüència d'una societat marcada per un fort individualisme, on els col·lectius se centren en ells mateixos i on la cura envers les persones que més ho necessiten deixen de prioritzar-se.

Observada la desconexió com un repte, principalment el que vam voler treballar en aquest APS va ser contribuir a generar espais de cohesió social al barri, assolir alguns vincles entre diversos col·lectius propiciant l'acostament entre grups humans molt diferents. Concretament aquest projecte

d'aprenentatge va posar en interrelació un grup d'alumnes de 4t d'ESO amb dos col·lectius vulnerables. Per una banda, persones grans marcades sovint per la soledat i per la falta de reconeixement de les seves experiències vitals, moltes vegades invisibilitzades i infravalorades. Per una altra, persones que, per la seva diversitat funcional, tenen dificultats per inserir-se socialment. El principi bidireccional d'aquest projecte va permetre trencar barreres i fer valdre les experiències vitals dels diferents col·lectius, totes valuoses i amb alguna cosa per aportar.

El projecte va afavorir un procés socioeducatiu integral aplicant una metodologia d'aprenentatge servei que va facilitar l'articulació entre el coneixement après i el compromís social. D'aquesta manera es va anar incrementant la qualitat educativa a partir d'una concepció pedagògica que uneix el currículum amb el compromís participatiu i l'aportació solidària al desenvolupament local, amb l'objectiu d'afavorir la cohesió social al barri del Congrés i els Indians de Barcelona.

Què ens propoſàvem?

El projecte educatiu tenia uns objectius clars:

- Contribuir a millorar el coneixement, en els veïns i veïnes del barri, sobre les causes estructurals que provoquen desigualtats i exclusió.
- Afavorir la inclusió social i les relacions entre els diversos col·lectius del barri, canviant per a això les actituds i comportaments que ho impedeixen.
- Promoure una ciutadania crítica, responsable, solidària i activa en la defensa dels drets humans, tenint en compte la transferència de sabers entre els grups poblacionals participants.
- Fomentar la implicació dels joves en la cura dels béns comuns, el consum responsable i el medi ambient a partir de l'hort urbà de l'escola.
- Recuperar usos i costums de l'agricultura ecològica i trobar possibles alternatives de conreu i consum.

Què vam fer i com ho vam fer?

L'experiència s'ha desplegat en tres etapes: la primera de planificació i assessorament al professorat, la segona d'aprenentatge i la tercera de servei. L'última fase és la que ha potenciat la interrelació entre els i les protagonistes, a partir de metodologies bidireccionals, actives i amb dinàmiques participatives intergeneracionals i interculturals.

- **Fase de planificació, seguiment i avaluació.** La planificació requereix una formació prèvia de les persones que participen en el projecte sobre què és i implica l'aprenentatge servei; en aquesta fase cal destacar la presa de decisions amb una àmplia participació i el seguiment i l'avaluació continus de l'experiència. La implicació de l'alumnat i les seves opinions es tenen molt en compte perquè són els autèntics protagonistes d'alguns dels serveis.
- **Fase d'aprenentatge.** En aquesta etapa l'alumnat desenvolupa i adquireix una sèrie de coneixements a través del programa de les seves assignatures sobre cura de la vida, medi ambient, participació, gènere. L'alumnat adquireix també coneixements sobre les necessitats del barri, posant especial atenció en les persones més vulnerables: persones grans, persones migrades, persones amb diversitat funcional, i la memòria històrica d'aquests col·lectius. A l'assignatura de matemàtiques es fan recerques i estudis analítics sobre algun d'aquests temes com a part de l'aprenentatge.
- **Fase de servei.** S'hi executa el servei amb una metodologia bidireccional entre joves de 4t d'ESO, persones grans i joves amb diversitat funcional. La fase de servei consta de 4 sessions per grup, més una sessió de presentació.

Amb l'alumnat de l'Escola Especial Sants Innocents es porten a terme experiències de cura de l'hort. Aquest alumnat també participa i rep formació sobre programes d'edició informàtica a l'Escola Arrels. En les sessions compartides de l'alumnat d'una escola i de l'altra es treballen valors, entre altres el reconeixement de la diversitat, el desenvolupament de les capacitats individuals, les habilitats socials, el respecte, l'ajuda, l'empatia, la cooperació, la solidaritat, la inclusió, el respecte de la natura i el compromís per la cura de l'entorn.

Al Casal La Palmera i al Casal Congrès-Indians es fan diverses sessions que promouen l'intercanvi generacional, el respecte, l'ajuda, l'empatia, la cooperació, a partir de jocs, dansa, cuina, ús d'aplicacions dels telèfons mòbils i memòria històrica. Aquestes activitats permeten teixir ponts entre dues realitats generacionals diferents, posant en contacte els uns amb els altres a través d'experiències intencionades i organitzades, amb la participació de totes les persones implicades.

Per acabar, es va fer un acte de tancament, de celebració, una trobada entre totes les persones que han format part de l'experiència, on cadascuna va compartir els aprenentatges i es van reconèixer mútuament com a veïns i veïnes.

Quins assoliments hem aconseguit?

La transformació d'actituds i comportaments en pro de valors com la sensibilitat sobre les desigualtats o la diversitat social, que s'ha esdevingut al llarg de les diverses fases del projecte, ha portat a la mobilització dels col·lectius participants. La proposta de servei ha propiciat un intercanvi humà que, alhora, ha comportat la lluita responsable contra les vulneracions i l'empoderament de tots els col·lectius, per poder fer efectius els seus drets de participació.

S'ha assolit en l'alumnat el desenvolupament de les competències socials i s'ha aconseguit que el professorat es comprometi a implementar un altre projecte d'aprenentatge servei per al curs següent.

Els principals agents protagonistes del projecte estan actualment interrelacionats en l'àmbit comunitari, cosa que implica una sèrie de vincles que facilitaran en el futur noves activitats i propostes.

Com ha afirmat l'alumnat participant, l'experiència ha resultat molt enriquidora en observar la gent gran participant, aprenent i oferint els seus valors personals. Els joves han après molt però també han donat molt, més que no s'imaginaven de bon començament. En paraules d'una de les alumnes de l'escola Arrels: "L'edat és una xifra. N'he après molt, i he començat a tenir present que els llaços amb les persones grans són més intensos del que em pensava."

Per acabar, hem pogut desterrar els estereotips que pesen sobre els col·lectius socials que participaven de l'experiència, acostant-nos uns a altres les seves diverses realitats.

Quins elements de l'estructura escolar i del context han estat un suport per aconseguir els assoliments?

Les bones relacions existents entre els agents protagonistes de l'APS que han afavorit la planificació, la coordinació i el seguiment de la intervenció.

Els centres cívics municipals, igual com els centres de les persones grans, tenen horaris diferents que el dels centres escolars. Ajustar els temps als interessos de tothom ha estat un repte que s'ha solucionat per la cessió d'uns i altres.

Un gran suport ha estat la bona predisposició de tots els agents implicats, i també la seva adaptabilitat a les situacions que la requerien.

Quins aprenentatges i reptes n'extraïem?

Hi destaquem els aprenentatges següents:

- La importància que té l'apropiació d'enfocaments i continguts i la implicació del professorat durant la fase d'aprenentatge.
- L'acompanyament del procés per part del professorat, que permet multiplicar els efectes de l'APS vinculant continguts del currículum amb les experiències de la fase de servei.
- La constatació que cal donar més protagonisme en la configuració de la proposta d'APS a les persones que faran el projecte.
- El paper favorable desenvolupat pel professorat i l'equip tècnic en la comunicació i la motivació del projecte.

Reptes que hi observem

- Implicar l'alumnat en accions de sensibilització envers la resta de l'escola.
- Afavorir dinàmiques que permetin establir un ambient de coneixement i confiança, introduint la ludopedagogia.
- Apropiar-nos de l'enfocament d'educació transformadora per a la ciutadania global.

Persones o organitzacions que han participat en la preparació i execució de l'experiència:

En primer lloc, en l'àmbit educatiu, hi han participat 2 escoles. L'Escola Arrels, amb 6 professors/ores, 1 professora coordinadora i 60 joves de 4t de l'ESO. L'Escola Especial Sants Innocents, amb 4 professors, 1 professora coordinadora i 20 alumnes.

En segon lloc, com a espais municipals, hi han participat 2 centres de gent gran. El Casal Congrés-Indians, amb 1 persona coordinadora i 14 persones grans que han assistit a les activitats programades. El Casal La Palmera, amb 1 persona coordinadora i 13 persones grans que han assistit a les activitats d'aquest projecte.

I, finalment, InteRed Catalunya, que hi ha participat amb 2 persones tècniques dinamitzadores i 3 persones voluntàries que han intervingut en diverses etapes de l'experiència.

Recursos o materials de suport/referència:

Vídeo de l'experiència:

<https://www.youtube.com/watch?v=sb5bGoX-zyl>

Material fotogràfic:

Rubio, Laura i Lucchetti, Laura (2016). *APS pau, drets humans i solidaritat. Noves propostes d'educació per a la justícia global*. Barcelona. Fundació Jaume Bofill. Centre Promotor d'Aprenentatge Servei. www.aprenentatgeservei.org

Recurs educatiu:

<https://kahoot.com/>